

ČEŠTINA

u n i v e r z á l i a

s p e c i f i k a

3

2001

OBSAH

FÓRUM

LUDMILA VESELOVSKÁ

- K ANALÝZE ČESKÝCH DEVERBÁLNÍCH SUBSTANTIV 11
A NOTE ON THE ANALYSIS OF CZECH DERIVED NOMINALS

LUDMILA UHLÍŘOVÁ

- KLITIKA JAKO KATEGORIE DISKUSNÍ 29
SEVERAL NOTES ON CLITICS

SYMPOZIUM

FRANTIŠEK DANEŠ

- UNIVERZÁLIA A SPECIFIKA ČEŠTINY V OBDOBÍ
GLOBALIZAČNÍCH PROMĚN 37
*UNIVERSAL AND SPECIFIC FEATURES OF CZECH IN THE FLUX
OF GLOBALISATION*

PETR SGALL

- VOLNOST JAKO UNIVERZÁLNÍ VLASTNOST JAZYKA 49
FREEDOM OF LANGUAGE AS A LINGUISTIC UNIVERSAL

MIROSLAV KOMÁREK

- PROBLÉM SYSTÉMOVÉHO POPISU DIACHRONIE
V RŮZNÝCH OBLASTECH JAZYKA 59
*ZUM PROBLEM EINER SYSTEMBESCHREIBUNG DER DIACHRONIE
IN VERSCHIEDENEN PLÄNEN DER SPRACHE*

JAN KOŘENSKÝ

- ČEŠTINA A ČAS 65
THE CZECH LANGUAGE AND TIME

JINDŘICH TOMAN

- ERTLOVA DISKUSE ČESKÝCH KLITIK 73
ERTL'S DISCUSSION OF CZECH CLITICS

ALEŠ SVOBODA

- KLITIKA Z HLEDISKA FUNKČNÍ VĚTNÉ PERSPEKTIVY (II) 81
*CLITICS FROM THE VIEWPOINT OF FUNCTIONAL SENTENCE
 PERSPECTIVE (II)*

FRANTIŠEK ŠTÍCHA

- ANAFORICKÉ KOREFERENCEČNÍ SUBSTANTIVUM 87
*DAS KORREFERENTIELLE SUBSTANTIV ALS MITTEL DER ANAPHER
 IM TSCHIECHISCHIEN*

JANA BÁRTOVÁ

- TAUTOLOGIE JAKO PROSTŘEDEK EKONOMIZACE ŘEČI 99
TAUTOLOGY AS A MEANS OF THE SPEECH ECONOMY

KARL GUTSCHMIDT

- DIAZEZE V ČEŠTINĚ KONCEM 19. STOLETÍ NA POZADÍ
 JINÝCH SLOVANSKÝCH JAZYKŮ 107
*DIE DIATHESE IM TSCHIECHISCHEN AM ENDE DES 19. JH.
 VOR DEM HINTERGRUND ANDERER SLAVISCHER SPRACHEN*

PETER KOSTA

- NEGACE A VĚTNÁ STRUKTURA V ČEŠTINĚ 117
NEGATION AND SENTENCE STRUCTURE IN CZECH

JARMILA PANEVOVÁ & VERONIKA ŘEZNÍČKOVÁ

- K MOŽNÉMU POJETÍ VŠEOBECNOSTI AKTANTU 139
*A POSSIBLE APPROACH TO THE DESCRIPTION OF GENERAL
 PARTICIPANTS*

NORBERT NÜBLER

- PODMĚTOVÁ VALENCE V ČESKÉM PRÉTERITU 147
DIE SUBJEKTVALENZ IM TSCHIECHISCHEN PRÄTERITUM

FRANÇOIS ESVAN

- O NĚKTERÝCH ZVLÁŠTNOSTECH ČESKÝCH VERB VIDENDI .. 155
*A PROPOS DE QUELQUES PARTICULARITES DES VERBA
 VIDENDI EN TCHEQUE*

KAREL OLIVA

- NĚKTERÉ ASPEKTY KOMPLEXITY ČESKÉHO SLOVNÍHO
 NEPOŘÁDKU 163
*SOME ASPECTS OF THE COMPLEXITY OF THE CZECH WORD
 DISORDER*

EVA HAJIČOVÁ

- SYNTAKTICKÝ VÝZKUM NAD ČESKÝM NÁRODNÍM
 KORPUSEM 173
SYNTAX IN THE PRAGUE DEPENDENCY TREEBANK

MARKÉTA STRAŇÁKOVÁ-LOPATKOVÁ

- NĚKTERÉ TYPY SYNTAKTICKÉ HOMONYMIE (Z HLEDISKA
 MOŽNOSTI AUTOMATICKÉHO ZPRACOVÁNÍ) 183
*SELECTED TYPES OF SYNTACTIC HOMONYMY (FROM THE POINT
 OF VIEW OF AUTOMATIC PROCESSING)*

VLADIMÍR PETKEVIČ

- NEPROJEKTIVNÍ KONSTRUKCE V ČEŠTINĚ Z HLEDISKA
 AUTOMATICKÉ MORFOLOGICKÉ DISAMBIGUACE
 ČESKÝCH TEXTŮ 197
*NONPROJECTIVE CONSTRUCTIONS IN CZECH FROM THE
 VIEWPOINT OF AN AUTOMATIC MORPHOLOGICAL
 DISAMBIGUATION OF CZECH TEXTS*

KAREL PALA & IVAN KOPEČEK

- SYNTÉZA ŘEČI ZALOŽENÁ NA SLABIČNÝCH SEGMENTECH...207
CZECH SPEECH SYNTHESIS

LUDMILA UHLÍŘOVÁ

- JAZYKOVÁ PORADNA NA INTERNETU JAKO TYP „SPISOVNÉ
 SITUACE“ 215
LANGUAGE CONSULTING SERVICES ON INTERNET

FRANTIŠEK ČERMÁK

- SYNTAGMATIKA SLOVNÍKU: TYPY LEXIKÁLNÍCH
 KOMBINACÍ 223
*SYNTAGMATIC ASPECTS OF LEXICON: TYPES OF LEXICAL
 COMBINATIONS*

RENATA BLATNÁ	
JAZYKOVÉ VARIANTY VS. JAZYKOVÝ SYSTÉM	233
<i>LANGUAGE VARIANTS VS. LANGUAGE SYSTEM</i>	
MILADA HIRSCHOVÁ	
NEURČITOST OBSAHU VÝPOVĚDI VS. NEURČITOST	
KOMUNIKAČNÍ FUNKCE	243
<i>THE OBSCURITY OF THE UTTERANCE CONTENT VS.</i>	
<i>THE OBSCURITY OF ITS COMMUNICATIVE FUNCTION</i>	
JANA HOFFMANNOVÁ	
SPECIFICKÉ MOŽNOSTI ČEŠTINY PRO HRU S JAZYKEM	251
<i>VERBAL PLAY IN CZECH: ITS SPECIFIC PROPERTIES</i>	
IVA NEBESKÁ	
KONOTACE A INFERENCE	259
<i>CONNOTATIONS AND INFERENCES</i>	
JOSEF ŠIMANDL	
POČEŠŤOVÁNÍ A DNEŠNÍ ČESKÉ TVAROSLOVÍ	265
<i>VERNACULARIZATION AND THE PRESENT-DAY CZECH</i>	
<i>MORPHOLOGY</i>	
GALINA NEŠČIMENKOVÁ	
UNIVERZÁLNÍ A SPECIFICKÉ TENDENCE VE VÝVOJI	
JAZYKA SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDKŮ	277
<i>УНИВЕРСАЛЬНЫЕ И СПЕЦИФИЧЕСКИЕ ЯВЛЕНИЯ</i>	
<i>В ВЕРБАЛЬНОМ УЗУСЕ СОВРЕМЕННЫХ СРЕДСТВ</i>	
<i>МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ</i>	
DIANA SVOBODOVÁ	
ANGLICISMY V ČESKÝCH SLANZÍCH	291
<i>ANGLICISMS IN CZECH SLANGS</i>	
LUDMILA ZIMOVÁ	
ÚSPORNOST JAKO ZÁLEŽITOST UNIVERZÁLNÍ	
A SPECIFICKÁ	299
<i>DIE ERSARNIS ALS UNIVERSALE UND SPEZIFISCHE</i>	
<i>ANGELEGENHEIT</i>	

MARCELA VONDOVÁ & VÁCLAV BLAŽEK	
SLOVANSKÉ ARCHAISMY A DIALEKTISMY	
V TOPONYMII ČECH	311
<i>SLAVIC ARCHAISMS AND DIALECTICAL FEATURES IN TOPONYMY</i>	
<i>OF BOHEMIA</i>	
VLADIMÍR ŠAUR	
OPRAVDU UMÍRAJÍ DIALEKTY?	343
<i>STERBEN DIE DIALEKTE WIRKLICH AUS?</i>	

NEGACE A VĚTNÁ STRUKTURA V ČEŠTINĚ

PETER KOSTA
pkosta@rz.uni-potsdam.de

1. Úvod

Cíl mé přednášky spočívá v tom, abych v rámci generativního popisu (Chomsky 1995) a na podkladě nejnovějších prací k větnému záporu předložil popis možné a pravděpodobné struktury záporných vět v češtině. Na rozdíl od prací, které zaměřují pozornost na poměr mezi sémantickou výstavbou a syntaxí (např. Hajičová 1975, 2000), se následující analýza bude koncentrovat na syntaktickou strukturu negace, a jenom na okraji probereme několik příkladů, které se budou týkat logické formy negace.

Budu se přitom pokoušet dát co možná jednoznačnou odpověď na otázku o univerzálních a specifických strukturálních vlastnostech větného záporu. Klíčové problémy tohoto příspěvku spočívají ve dvou bodech: (i) zda je negace v češtině syntakticky realizována v podobě vlastní funkční projekce, a pakliže ano, (ii) kterou pozici zaujímá negace v syntaktickém stromu určitých větných modelů.

Článek je organizován následovně: První úsek představuje několik typologických faktů, které se budou týkat základních morfosyntaktických typů jazykového vyjádření negace v různých jazycích světa. Druhý úsek dává přehled o nejdůležitějších pracích o negaci, hlavně v rámci generativního popisu. Zde se rozlišují dva protichůdné názory: proponenti vlastní funkční projekce NegP a oponenti NegP. Třetí a poslední bod mé přednášky se bude týkat jazykových faktů v češtině, které nás budou podporovat v názoru, že je nejenom možné, ale i nutné vycházet z vlastní funkční kategorie NegP, ve které negace zaujímá pozici hlavy této fráze. Poukazují na to jednak příklady totální negace a sémantické kongruence se zájmeny s předponou *ni-*, jednak i problémy dosahu negace ve větách s přímým předmětem v akuzativu, resp. s genitivem negationis.

1.1. Způsoby vyjádření negace v jazycích světa

Jak již na to poukázali autoři monografie (Bernini & Ramat 1996), existují přinejmenším čtyři typy jazyků, které rozlišují způsob vyjádření větné negace: první typ znázorňuje austronéska rodina, kde, jako např. v tonganštině, negativní sloveso selektuje pozitivní větu jako komplement. Zde to je negativní sloveso 'ikai, srov. (1)b.:

- (1) a. Na'e 'alu 'a Siale (tongan, austron. rodina)
PERF.ASP jít ABS Charlie
„Charlie odešel“
- b. Na'e 'ikai [F ke 'alu 'a Siale]
PERF.ASP NEG ASP jít ABS Charlie
„Charlie neodešel“

Druhý typ reprezentuje somálština, kde negativní ukazatel zaujímá pozici definovanou v poměru k větným konstituentům, obzvláště k verbálnímu predikátu. V somálštině se NEG vyskytuje v části fokusu, přičemž je fokus (ohnisko) vyjádřen gramatickou formou. Somálština má specifickou negativní konjugaci:

- (2) a. Achmed ima arkin (somáli)
Achmed mě:NEG vidět:NEG.PRET
„Achmed mě neviděl“

Třetí typ zastupuje finština, kde je negace realizována jako speciální „quasi-auxiliární“ negativní sloveso, které má některé nebo všechny morfologické vlastnosti hlavního slovesa v příslušné afirmativní větě:

- (3) a. En junno kahvia (finština)
NEG:1SG pít kávu:PART
„Nepiju kávu“
- b. Emme voineet odottaa
NEG:1PL moct:PL.PERF.PARTC čekat
„Nemohli jsme čekat“

Čtvrtý typ je reprezentován turečtinou, kde se negace vyjadřuje jako vázaný morfém uvnitř verbální flexe:

- (4) gör-mü-yor-um (turečtina)
vidět-NEG-PRES-1SG
„Nevidím“

Jazykové typy totální negace větné se dají ještě generalizovat podle morfo-syntaktického vyjádření negace:

- (i) Neg = vázaný morfém sufix (jako v př. 4) nebo prefix (viz př. 5):
- (ii) Neg = klitikon, příklonka (viz franc. v Il n'a pas mangé)
- (iii) Neg = negativní auxiliár (viz fin. v př. 3)
- (iv) Neg = adverbialní částice (viz švéd. inte v př. 7, nebo něm. nicht v př. 8)

- (5) Ur- ad- y-xdel -Mohand dudsha. (berberština)
NEG-Bude(TNS)-3ms(AGR)-přijet Mohand zítra
„Mohand nepřijede zítra“ (Ouhalla 1990:189, (9b))
- (6) Non me l' ha detto. (italština)
NEG mi to Aux řekl
„Neřekl mi to“
- (7) Jan köpte inte boken. (švédština)
Jan koupil NEG knihu
- (8) Jan kaufte das Buch nicht. (němčina)
„Jan nekoupil knihu“

1.2. Pozice větné negace v slovosledu

Zatímco předcházející část se zaměřovala na přehled jazykových procedur k vyjádření negace, pokusíme se v této části krátce nastínit, jakou číselnou pozici větná (neboli totální) negace může zaujímat v poměru k ostatním konstituentům slovosledu. Dryer (1988) na základě 345 jazyků zjistil následující typologická univerzália:

(i) V SVO-jazycích existují všechny čtyři typy pozice větné negace: NEG-SVO, SNEGVO, SVNEGO a SVONEG. Nejobvyklejší je tu typ NEGVO (47 ze 67 SVO-jazyků);

(ii) V SOV jazycích je nejobvyklejší typ SOVNEG a SONEGV. Ostatní dvě možnosti sice existují, ale nejsou časté (NEGSOV, SNEGVO).

(iii) VSO nebo VOS je atestováno pouze NEGVSVO/NEGVS
UNIVERSALIE: „IF A LANGUAGE IS VERB-INITIAL, THEN THE NEGATIVE WILL PRECEDE THE VERB“ Dryer 1988:97)

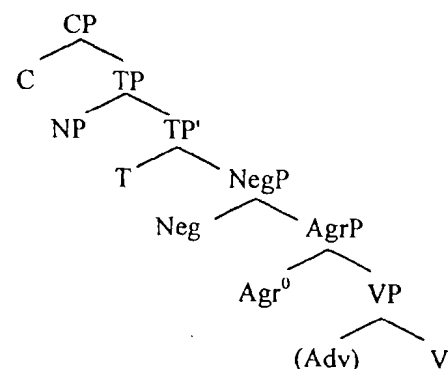
Nejnovější práce však poukazují na to, že se negace může vyskytnout v několika distinktivních pozicích, někdy dokonce zároveň najednou. Zanuttini (1997) např. vychází z předpokladu, že v románských jazycích existují čtyři rozlišné pozice uvnitř věty. Pro Cinqua (1997) to slouží jako evidence pro názor, že negace „stands out as rather special among the other functional elements“ „in that it violates the otherwise rigid hierarchy of functional projections imposed by UG“ (viz Błaszczak 2000:33).

Z výše uvedených faktů se dá vyvodit prozatím následující generalizace: (i) větný zápor se formálně realizuje buď jako hlava (head), fráze nebo jako výrazná kategorie (jako adverbium) a (ii) pozice negace se rozlišuje v různých jazycích (někdy i v rámci jednoho), většinou ale existuje úzké spojení mezi slovesem a negací.

2. Některé základní práce o negaci v rámci současné generativní gramatiky

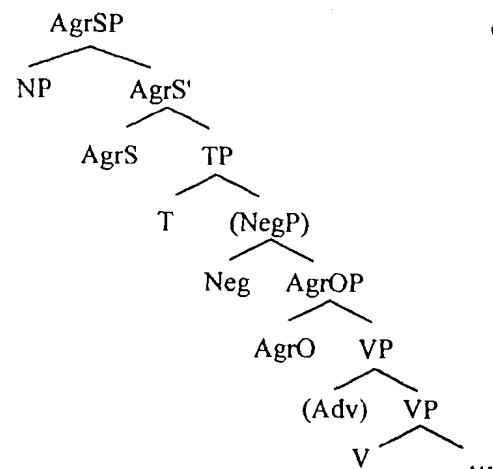
Od základní práce Pollocka (1989) se vychází z předpokladu, že původně uniformní uzel INFL⁰ (pro kongruenci a finitnost slovesa) se rozvětvil ('Split-INFL'-hypothesis) na několik samostatných funkčních projekcí, mezi nimiž se rozlišuje také NegP. Pollock navrhuje pro angličtinu a francouzštinu následující strukturu záporných vět:

(9) (Pollock 1989:397)

Také Chomsky (1991, 1993, 1995) vychází z podobné struktury, s tím rozdílem, že projekce Agr (= AgrSP = Subject agreement) stojí výše než TP a NegP a další Agr-projekce (= AgrOP = Object agreement) dominuje VP a stojí níže než NegP:

(10) (Chomsky 1995:147)

Ouhalla (1990:194) vychází z toho, že se jazyky rozlišují s ohledem na pozici NegP ve větě. Tento rozdíl podle jeho názoru pramení ze selekčních vlastností NEG parametru:

- (11) NEG parametr
 - a. NEG selektuje VP
 - b. NEG selektuje TNS(P)

V angličtině selektuje NEG VP (viz Peter has not arrived yet), ve francouzštině NEG selektuje TNS(P) (viz Pierre n'ya pas encore arrivée). Rivero (1991) rozlišuje dva typy slovanských jazyků: V srbocharvátštině a bulharštině selektuje NEG TP, v češtině a slovenštině je NEG komplement T:

- (12) a. [NegP Nisam [TP t] [VP čitao knjigu danas]] srbocharvátština
- b. [NegP Ne [TP sum [VP pročitao knjigata]]] bulharština
- (13) a. [TP Já jsem [NegP nečetl [VP t dnes knihu]]] čeština
- b. [TP Ja som [NegP nenapisal [VP t list]]] slovenština

Zanutini (1991) ve své práci o negaci v románských jazycích navrhuje dvě funkční projekce NegP ve dvou distinktivních pozicích, ve své práci (1997) dokonce ve čtyřech. Také Cinque (1997) předpokládá několik projekcí NegP. Acquaviva (1995, 1996) vychází z předpokladu, že je možné generovat NegP v různých pozicích nad VP.

3. Negace v češtině

Větná negace je z logického hlediska syntaktickosémantický proces operující na propozici (Mluvnice češtiny 3:260n). V češtině se větná negace vyjadřuje pomocí negativního elementu *ne*-, který se ve většině případů klade před negované sloveso a působí jako vázaný morfém, většinou jako prefix. Tato negace totální (úplná, celková, obecná) se vyjadřuje větami s větným záporem a tzv. záporovou shodou, při níž se do záporné podoby převádějí i zájmenné, adverbialní a adjektivní totální kvantifikátory, tj. výrazy s obecným kvantifikátorem (např. všude > nikde), i neurčité identifikátory (např. někdo, něco > nikdo, nic), srov.:

- (14) Petr se včera večer *nedostavil* na konferenci. Nikdo ho *neviděl*, nikdo se s ním nikde *nesetkal*, nikdo nic *neví*. (záporová shoda)
- (15) Setkal jsi se včera s Petrem? Ne, *nesetkal*.
- (16) Petr přijel *ne na konferenci*, ale na svatbu. (členský zápor)
- (17) Nezdavý, nejistý, neznámý, nevěrný. (lexikální zápor)
- (18) Teď už jim všichni [nevěří / Teď už jim | nevěří všichni. (parciální zápor)

- (19) Teď už jim někteří / někdo (= ne všichni) *nevěří* (MČ 3:265) (parciální zápor)
- (20) Nikde *nebylo* ani světélka. /? Nikde *nebylo* ani světélko (gen.neg/ak.)
- (21) *Nezůstalo* po tom ani památky. / *Nezůstala* po tom ani památka. (gen.neg./ak.)
- (22) *Neměli* pro tu věc jména / jméno. (gen.neg./ak.)
- (23) Po této katastrofě *nevypravil* ze sebe ani slova. (gen.neg.)
- (24) Víc o tom hovořit *netřeba*, a ani snad *nelze*. (neg.mod.)
- (25) *Nebudu* o tom více mluvit. (neg.fut.)
- (26) ... byli bychom *nevyhráli/nebyli* bychom *vyhráli*. (neg.kond.pret.)

Český element větné negace pochází ještě z protoindoevropské doby. Je to negativní morfém **ne*, který si ponechal svou charakteristickou pozici před slovesem (Bernini & Ramat 1996:28). V jednoduchých větách typu (14)–(15), (20)–(25) s pouze jedním verbálním predikátem se tento element afiguje před sloveso a splyne s ním. Mezi tímto elementem a slovesem nesmí stát ani adverbium (14') ani objekt ani libovolná XP:

- (14') **Petr se ne včera večer dostavil* na konferenci. **Ne ho nikdo viděl*, nikdo *ne se* s ním setkal, nikdo *ne nic* ví.

Na rozdíl od povinné větné (neboli totální) negace v preverbální pozici se členský zápor realizuje zápornými částicemi *ne* a *nikoli* kladenými před jiné větné členy než přísudek. Jinými trochu technicky znějícími slovy: tento element se adjunguje ke konstituentu, na který má dosah (16'):

- (16') [Petr přijel [*ne* [*na konferenci*]]], ale na svatbu.

Věty s větným záporem bez záporové shody a s intonačním centrem jinde než na totálním identifikátoru vyjadřují rovněž parciální negaci (18). Věty s větným záporem bez záporové shody a s neurčitým identifikátorem, tj. výrazem obsahujícím nezáporný částečný kvantifikátor, jednoznačně vyjadřují parciální negaci (19).

Příklady (17) považují za třetí typ negace, a to lexikální negace, která se generuje jako celek již ve slovníku kategoriální složky popisu. Co se týče poměru členské a větné negace, je nutno podotknout, že je možné členský zápor vyjádřit i verbální negací. Jde potom o víceznačné věty, které se dají interpretovat v závislosti na dosahu operátoru buď jako verbální (větná), nebo jako členská negace. V případě členské negace se jedná o kontrastivní intonaci, podle které se dá usoudit, zda je v dané větě jistý člen nebo jeho část v dosahu negace, a zda tedy patří k rématu. Připomínám zde příklad z MČ 3:268:

- (27) Jan a Marie se nerozešli kvůli penězům.

Tato věta má tři různé interpretace. Pro odlišení základu (topic) a ohniska (focus) věty lze použít formule „Říkám o X, že Y“ (X zastupuje základ, Y ohnisko):¹

(27a) Topic Focus
(Co se stalo s Janem a Marií?) Jan a Marie | {se nerozešli kvůli penězům}

(27a) Říkám o Janovi a Marii (= X), že není pravda, že se rozešli kvůli penězům

(27b) Topic Focus
(Jan a Marie se rozešli, ovšem) Jan a Marie se nerozešli | {kvůli penězům} (ale proto, že si už nerozuměli)

(27b) Říkám o rozchodu Jana a Marie (= X), že není pravda, že to bylo kvůli penězům

(27c) Topic Focus
(Proč se Jan a Marie nerozešli?) Jan a Marie {se nerozešli} | kvůli penězům

(27c) Říkám o neuskutečnění rozchodu Jana a Marie (= X), že to bylo kvůli penězům

Příklad (27b) je věta co do smyslu ekvivalentní větě se záporem částečným (27d):

(27d) Jan a Marie se rozešli ne kvůli penězům

Další zajímavé příklady poměru mezi větnou negací a aktuálním členění věty (tj. základem a ohniskem, topic-focus articulation) jakož i mezi presupozicí, alegací a akomodací diskutuje Hajičová (2000:123passim), která potvrzuje, že sémantický zápis vět typu (27a) je primární, přičemž ohnisko neplatí o základu. Ohnisko je pod negací, zatímco základ není negován. V notaci Hajičové non-(F(T)). Z parafráze věty (27a) vyplývá, že se Jan a Marie nerozešli. Ve větách typu (27b) podobně jako v případě (27a) lze říci, že ohnisko neplatí o základu, ale tentokrát je sloveso součástí základu a je mimo negaci: „O rozchodu Jana a Marie říkám, že se uskutečnil, ale ne kvůli penězům.“ Ve větě (27c) je negace v základu, v notaci Hajičové F(non-T): „O nerozchodu Jana a Marie říkám, že je to kvůli penězům.“

¹ Vysvětlivky: | = hranice mezi základem (topic) a ohniskem (focus); {...} = dosah negace; (...) = presupozice.

Zatímco indikátor větné negace nesmí být formálně oddělen od slovesa, v případě parciální negace to možné je (27d). V některých případech se ovšem parciální negace nedá rozlišit od totální negace (27b vs. 27a).

Jeden formální rozdíl mezi větnou a členskou negací spočívá v tom, že pouze větná negace má možnost označit přímý objekt alternativně k akuzativu také (v určitých ojedinělých případech) záporným genitivem, srov.:

(21) *Nezůstalo po tom ani památky.* / *Nezůstala po tom ani památka.*

(22) *Neměli pro tu věc jména* / *jméno.*

(23) Po této katastrofě *nevypravil ze sebe ani slova.*

(22') *Měli pro tu věc ne *jména* (GSg) / *ne jméno* (ASg), ale název.

(23') Po této katastrofě *vypravil ze sebe *ne slova* (GSg) / *ne slovo* (ASg), ale vzdech.

Další diagnóza pro větnou, resp. členskou negaci spočívá v tom, že pouze větná negace umožňuje záporovou shodu:

- (16") a. Petr nepřijel na *žádnou konferenci*, ale na svatbu.
b. *Petr přijel ne na *žádnou konferenci*, ale na svatbu.

Chtěl bych krátce shrnout dosavadní poznatky. Větná negace se zdá být neoddelitelnou součástí slovesa. Navíc se zdá, že větná negace má syntaktické i sémantické důsledky. K jejím syntaktickým vlastnostem patří např. fakultativní označení přímého objektu genitivem a také záporová shoda. Členská negace se naproti tomu může přiřadit k libovolnému konstituentu, na který má dosah. Pro svůj úzký skopus/dosah nemá vliv na označení přímého objektu genitivem a také se nepodílí na záporové shodě. Jako první přiblížení se dá uvažovat o tom, že je členská negace druh negativního adverbia či negativní částice nebo dokonce druh fokalizátoru, který se přidružuje k té části, na kterou má dosah. Je to tedy druh adjunktu.

Jakou strukturu ale má větná negace? Zdá se, že bychom ji mohli pokládat také za druh adjunktu, který se přidružuje k nějaké komplexnější frázi, buď VP nebo TP. Proti tomu ale mluví její statut jako vázaný afix nebo proklitický element, který se váže na formu slovesa.

Dosud jsme se zabývali větami s negací hlavního slovesa. Jakou pozici ale má negace ve větách s pomocným slovesem?

V analytických slovesných tvarech préterita a kondicionálu přítomného se negace větná klade k přičestí minulému, nikoli k pomocnému slovesu (viz př. 13'):

(13') [TP Já jsem/bych [NegP nečetl [VP t dnes knihu]]]

len v antepreteritu a v minulém kondicionálu lze negativně přefigovat buď přičestí významového slovesa, nebo přičestí pomocného slovesa:

(26') ... byli bychom nevyhráli/ nebyli bychom vyhráli.

V analytickém tvaru futura nedokonavých sloves se naopak negativně přefiguje pouze pomocné sloveso a stejně je tomu i v případě modálních pomocných sloves, srov.:

(24') Víc o tom hovořit *netřeba*, a ani snad *nelze*.

(24'') Víc se o tom hovořit *nemůže*, ani snad *nesmí*.

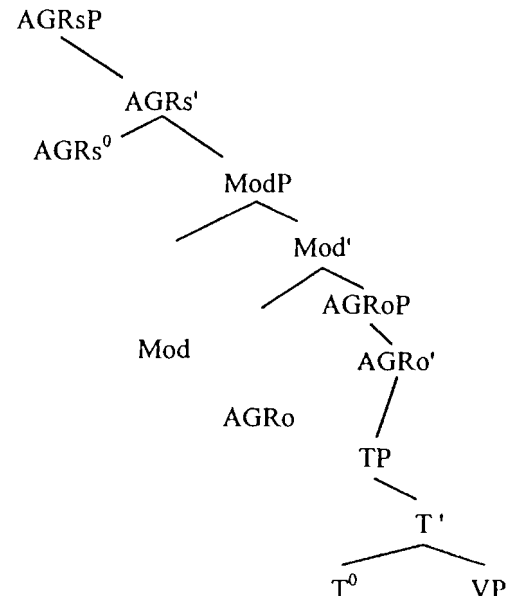
(25') *Nebudu* o tom více povídat.

3.1. Negace a syntaktické pozice auxiliárů

Otázka pozice pomocných sloves ve větné struktuře se v odborné literatuře řeší nejednotně. Borsley a Rivero (1994) dělají rozdíl mezi lexikálními auxiliáry (jako je např. futurní auxiliár) a funkčními auxiliáry (préteritálními a kondicionálovými auxiliáry). Tento rozdíl je motivován selekčními vlastnostmi auxiliáru, tzn. že budoucí auxiliár se může kombinovat pouze s VP-komplenty, které mají nedokonavý vid, zatímco funkční auxiliáry takovou vlastnost nemají, jelikož se můžou kombinovat s nedokonavým i s dokonavým videm (budu nakupovat // *budu nakoupit vs. nakupoval jsem / nakoupil jsem; nakupoval bych, nakoupil bych). Co se týče lexikálních auxiliárů, vychází se z jejich generování v tzv. V-slotu. Funkční auxiliáry naopak stojí o patro výše, a sice pod I (ve verzi před Infl-Split), to znamená že préteritální i kondicionálový auxiliár jsou v téže pozici (Veselovská 1995:136). Dornisch (1997) vychází naopak z toho, že auxiliáry jsou generované ve funkčních projekcích, ke kterým sémanticky patří. To znamená, že kondicionálový auxiliár není generován pod I, ale v Mod, hlavně ModP, a časové auxiliáry v T. Česká pomocná slovesa se dají znázornit na obr. (28).

I já vycházím z toho, že pomocná slovesa jsou generována ve funkčních projekcích, kterým sémanticky odpovídají. To znamená, že kondicionál je generován v hlavně modální fráze ModP a časová pomocná slovesa jsou generována v T (TP). Poslední případ platí pro préteritální, antepreteritální i budoucí pomocná slovesa:

(28)

3.2. Auxiliáry a pozice negace

V jaké pozici je možné umístit vlastní projekci NegP a jak je možné takovou pozici odůvodnit? Podívejme se nejprve na pozice negace v perifrastických konstrukcích, tzn. v budoucím čase a v minulém čase, v plusquamperfektu a v minulém kondicionálu:

- (13') a. [TP Já jsem/bych [NegP nečetl [VP t dnes knihu]]]
 b. *[TP Já nejsem/nebych [NegP četl [VP t dnes knihu]]]
 c. Já budu číst knihu / Já nebudu číst knihu / *Já budu nečíst knihu

V negovaných variantách préterita a kondicionálu je situace jednoznačná: neguje se pouze forma participia. V budoucím čase se naopak neguje pouze forma budoucího auxiliáru. Trochu komplikovanější to je s minulým kondicionálem:

- (26') a ... byli bychom nevyhráli / nebyli bychom vyhráli.
 b ... *nevyhráli bychom byli / *nevyhráli byli bychom
 c ... *nebychom byli vyhráli

Zdá se, že negativní element má možnost přiklonit se k výše stojícímu elementu, když se pohyb níže stojícího slovesa nerealizoval. Zároveň ale příklady dokazují, že jsou určité kombinace vyloučené. Je tomu tak proto, že negace tvoří bariéru pro pohyb hlavního slovesa přes více než jednu hlavu funkčních projekcí. Zatím se zdá, že tato analýza je možná pouze tehdy, když

negace tvoří hlavu vlastní funkční projekce NegP nad vP resp. VP, ale pod TP (26'b). Příklad (26c) ilustruje, že negativní element nesmí stát před kondicionálovým auxiliárem, nýbrž před hlavním slovesem. Shrneme tedy fakta. Negativní element smí stát pouze před hlavním slovesem (part.) a před budoucím auxiliárem. Na rozdíl od toho negace nesmí stát před préteritálním a kondicionálovým auxiliárem. Negace smí stát buď před hlavním slovesem přet. kondicionálu nebo před časovým auxiliárem (26a).

Zdá se, že z tohoto zjištění se dá zatím pouze vyvodit, že hlavní sloveso a budoucí auxiliár se chovají podobně, navíc ještě časový préteritální auxiliár.

Je známo, že se negace v modálních větách může klást před modální auxiliár i před infinitiv. Něco podobného není možné, jedná-li se o auxiliár budoucího času (30b). Příklad (30b) je gramatický pouze v případě s kontrastivní interpretací infinitivu (bude nechodit, ale bude se dokonce hnát...).

- (29) a. Petr nemusí chodit do školy.
b. Petr může i nechodit do školy. (por. MČ 3 : 270)

- (30) a. Petr nebude chodit do školy.
b. *Petr bude i nechodit do školy.

Na základě těchto faktů se dá uvažovat o tom, zda-li negace před infinitivem v modálních a časových konstrukcích s budoucím auxiliárem má stejnou strukturu. Zatímco v modálních konstrukcích (s pomocným modálním slovesem) se jedná o větnou negaci, i v případě záporu před infinitivem se naopak zdá, že konstrukce s auxiliárem budoucího času a negovaným infinitivem typu (30b) je pouze možná, jedná-li se o členskou negaci. Jedna možná diagnóza pro tento rozdíl opět spočívá v tom, že pouze větná negace povoluje genitiv záporu (opět pouze v ojedinělých případech) a záporovou shodu, zatímco členská negace tyto možnosti nezná, srov.:

- (21) Může po tom *nezůstat* ani památky. / ...ani památka.
(23) Po této katastrofě by mohl *nevypravit* ze sebe ani slova.
(22') Budu pro tu věc nemít *jména (GSg) / jméno (ASg), ale název.

Další diagnóza pro větnou resp. členskou negaci spočívá v tom, že pouze větná negace umožňuje záporovou shodu:

- (31) Petr může nemilovat *nikoho*.
(32) *?Petr bude nemilovat *nikoho*.

Jestliže je možné vycházet z předpokladu, že pouze negované infinitivy modálních vět povolují větnou negaci a že je možná pouze jedna negace ve větě, měl by být další důsledek ten, že modální věty se skládají ze dvou vět. Tím chci naznačit možnost, že modální sloveso má svou vlastní větnou

projekci a také že hlavní sloveso má svou vlastní projekci věty. Jinými slovy, jedná se zde o dva predikáty. Tento názor je možno podpořit fakty licencování negativních zájmen v modálních konstrukcích.

3.4. Negativní zájmena v modálních konstrukcích

1. Je možné negovat jak modální auxiliár, tak infinitivní komplement, srov. (33):

- (33) Pavel nemůže nemilovat Aničku.

Tato věta má pozitivní (afirmativní) význam, jinými slovy: polarita složené věty je pozitivní v důsledku interpretace dvou negovaných predikátů. Zajímavé však je, že i když je význam věty dvakrát negované pozitivní, přesto jsou povolena negativní zájmena, srov. (34):

- (34) Pavel nemůže nikoho nemilovat.

Těmto faktům se dá porozumět, jestliže si uvědomíme, že negativní zájmena jsou licencována (připuštna) v rámci větné negace a že modální sloveso i infinitiv mají svou vlastní větnou projekci, která obsahuje větnou negaci. To znamená, že negativní zájmena jsou připuštna větnou negací nižší (zapuštěné) infinitivní věty dříve, než se oba záporu neutralizují na úrovni interpretace věty (LF).

2. Náš výrok, že negace nižší věty (tj. negace infinitivu v modálních větách) připouští „ní-slova“, musíme blíže specifikovat, jelikož ne všechny pozice negativních zájmen jsou takovou negací připuštny: negace nižší věty smí licencovat každé negativní zájmeno až na subjekt (Przepiórkowski & Kupś 1997):

- (35) a. Petr může nikomu nepomáhat.
b. Petr smí nikoho nevidět.
c. *Nikdo smí dnes neodjet do Prahy.
// ale d. Nikdo nesmí dnes odjet do Prahy.

Také negativní adverbium je připuštno negací zapuštěné věty (36a). Na rozdíl od nich není temporální adverbium licencováno větnou negací nižší věty, pakliže je to adverbium hořejší věty (36b):

- (36) a. Eva může nikam nechodit.
b. *Eva může nikdy nepřijít.
// c. Eva nemůže nikdy přijít.

Tato fakta modálních konstrukcí se dají porovnat s konstrukcemi slovesa „chtít + infinitiv“ a také se slovesy řízení objektu (object control constructions). První druh konstrukcí analyzují detailně Przepiórkowski & Kupś

(1997), kteří se shodují v tom, že negace dolejší věty infinitivu licencuje negativní zájmena s výjimkou negativních zájmen v pozici subjektu, které se připouštějí pouze negací modálního slovesa hořejší věty. Totéž platí opět pro temporální adverbia, která nejsou licencována dolejší větou, ale negací věty hořejší, kterou modifikují:

- (37) a. Petr chtěl nekoupit nic.
b. *Nikdo chtěl nekoupit dům.
// c. Nikdo nechtěl koupit dům.

- (38) a. Jan nechtěl nikdy koupit chatu.
b. * Jan nikdy chtěl nekoupit ten dům.

Podobně je tomu se slovesy řízení objektu (control constructions). Jak ukázala Dziwireková (1998:83), mohou být negativní zájmena v kontrolních konstrukcích licencována i negací dolní věty, tzn. infinitivní:

- (39) Jan přikázal Evě nikam nechodit.

Blaszczaková (2000:81, př. 160a/b) zjistila pro polštinu, že negativní zájmeno je připuštěno pouze v pozici dativu, pakliže je predikát horní věty negován (40a), a nepřipouští se při záporu infinitivu (40b):

- (40) a. Jan nedovolil nikomu číst tuto knihu.
b. *Jan dovolil nikomu nečíst tuto knížku.

Odpověď na tyto rozdíly spočívá v tom, že dativ maticové věty je kontrolor subjektu komplementové věty s infinitivem. Subjekt zapuštěné věty je PRO. Lexikálně vyjádřený dativní objekt je argumentem maticové věty. Když je maticová věta negovaná (40a), je negativní zájmeno objektu licencováno negací hořejší věty. Tzn. že i zájmeno i negace jsou generovány v téže větě. Na rozdíl od toho je věta s negovaným infinitivem nepřipustná, poněvadž negativní zájmeno je generováno v horní klauzi, zatímco negace je generována v klauzi infinitivní. Jelikož pozice subjektu infinitivní věty je PRO (controllee), nemohlo být negativní zájmeno generováno v této pozici. Struktura negovaných vět s kontrolou objektu je vidět na obr. (41):

- (41) [Subjekt NEG V DAT-Objekt (i)] [PROi NEG V Objekt Adverbium]
-----*----- o.k.

Podobně se mohou analyzovat věty se slovesem „chtít + infinitiv“, které se také nazývají věty s řízením subjektu (37). Vysvětlení negramatičnosti negativních zájmen v pozici subjektu s negací vyjádřenou na infinitivu (37b) je možné pouze tehdy, vycházíme-li opět ze dvou vět, přičemž lexikálně vyjádřený subjekt nadřazené věty je kontrolor subjektu PRO věty infinitivní. Jak

jsme již řekli: Negace infinitivu může licencovat pouze negativní zájmena, která jsou báзовě generována v téže větě. Protože negativní zájmeno je argumentem maticové věty (nemůže být generováno v dolní větě, kterou zaujímá PRO), nemůže být licencováno negací infinitivní věty. Schéma pro věty se subjektivou kontrolou viz (42):

- (42) [Subjekt i NEG V Objekt Adverbium] [PRO i NEG V Objekt Adverbium]

*

o.k.

Jak se dají strukturálně popsat modální konstrukce v příkladech (33)–(36)? Dají se popsat podobným způsobem jako věty se slovesy řízení objektu, resp. subjektu? V případě tzv. root modals (bázově generovány v Mod) se uvažuje o podobných konstrukcích (Zubizarreta 1982). Na rozdíl od toho jsou epistémické modální predikáty podobné slovesům nadzvednutí (raising verbs), viz McCawley 1988. Jestliže si tuto analogii uvědomíme, můžeme okamžitě vysvětlit negramatičnost příkladů (35c) a (36b):

- (35) a. Petr může nikomu nepomáhat.
b. Petr smí nikoho nevidět.
c. *Nikdo smí dnes neodjet do Prahy.

- (36) a. Eva může nikam nechodit.
b. *Nikdo může dnes nepřijít.
// c. Eva nemůže nikdy přijít.

Komplementová věta s infinitivem (35c) (36b) má jako subjekt PRO. Negace v infinitivních konstrukcích může licencovat pouze ta negativní zájmena, která jsou v původní báзовé pozici infinitivní věty, kde byla generována (tj. 35ab, 36c).

Další argument, který podporuje naši větnou strukturu modálních vět, jsou příklady s tzv. epistémickými modálními slovesy. Kdyby se tato třída dala analyzovat jako slovesa nadzdvihnutí („raising verbs“), dalo by se předpovědět, že negativní zájmena v pozici subjektu maticové věty by měla být licencována i negací zapuštěné věty infinitivní, jelikož jsou *per definitionem* v této pozici generována, takže by bylo možné, aby kopie těchto negativních zájmen byla ještě v dosahu negace věty infinitivní (srov. copy theory, Chomsky 1995). Jak ukazuje příklad (43), je tato věta možná, vycházíme-li z epistémického čtení modálního slovesa, přičemž negativní zájmeno v pozici subjektu nadřazené věty je licencováno negací v komplementové větě:

- (43) Nikdo může nepřijít.

epist. „Je možné, že nikdo nepřijde“

Vycházíme-li z těchto předpokladů, skládají se modální konstrukce ze dvou predikátů, přičemž každý z nich má svou vlastní větnou projekci. Každý z nich také může obsahovat větnou negaci. V základních modálních konstrukcích (root modals), které se dají analyzovat jako věty se slovesy objektové kontroly, je komplementová věta kontrolní infinitiv, tzn. CP, která se zdá, že „fall together with finite clauses, headed by C selecting nondefective T (with tense-modal structure and full complement of F-features (...))“ and that has „structural Case (i.e. Null Case) () assigned to the subject of T“ (Chomsky 1998:19) (citát podle Błaszczakové 2000:83) (srov. 44a). Analýza epistémických sloves spočívá v jejich syntaktickém souladu se slovesy nadzdvihnutí (raising verbs), takže jejich komplementová věta je „raising infinitival headed by T_{def} (defective), lacking C and tense structure and assigning no Case to subject (...)“ (Błaszczaková 2000:83) (srov. 44b):

- (44) a. Sub Modal root [CP C [TP PRO_i T [VP t_i V Inf]]]
 b. Sub_i Modal epistemic [TP t_i T [VP t_i V Inf]]

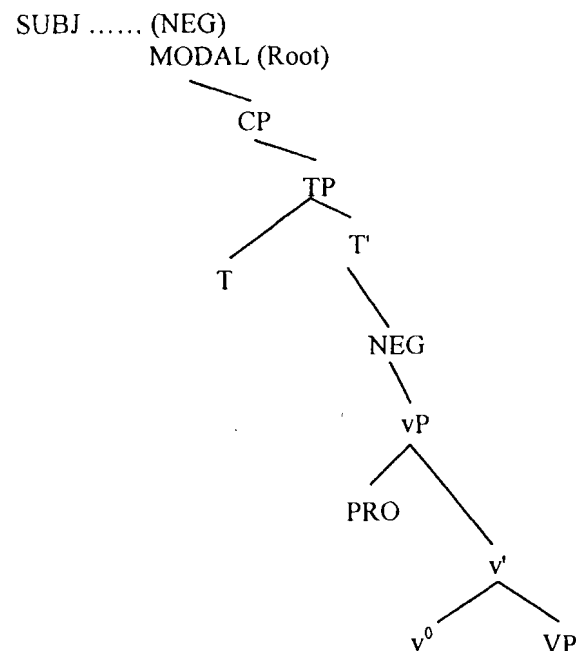
Vrátíme se nyní ještě krátce k auxiliáru budoucnosti, který se, jak jsme zjistili, odlišuje od modálních sloves tím, že selektuje pouze nedokonavá slovesa. Z tohoto důvodu je nejpravděpodobnější, že futurální auxiliár musí stát v projekci, která odráží všechny tyto rysy. Jestliže je vid funkční kategorií, mohl by futurální auxiliár být generován pod Asp⁰ v hlavě AspP. Jestliže je AspP lokalizována nad VP, ale pod TP (Brown & Franks 1995), mohlo by být veškerým rysům tohoto auxiliáru vyhověno. Rysy vidu by byly generovány v Asp⁰ a tense (čas) a agreement (shoda) posloupným pohybem do vyšších funkčních hlav projekcí TP a AGRsP. Hlavně bychom tím docílili vysvětlení pro pozorovaný fakt, že NEG a futurální auxiliár stojí vedle sebe, zatímco NEG a ostatní auxiliáry (v analytických slovesných tvarech préterita a kondicionálu přítomného) se negace větná klade k přičestí minulému, nikoli k pomocnému slovesu. Tento rozdíl se dá vysvětlit tím, že tyto auxiliáry stojí ve vyšších pozicích nad NegP. Alternativně by auxiliár futura mohl být v projekci tzv. lehkých sloves (lexikálních sloves) vV nad VP, por. (48).

4. Závěr

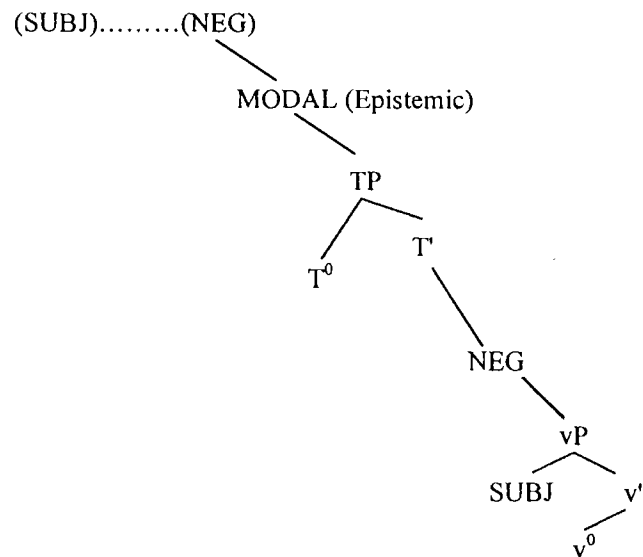
Větná negace musí být lokalizována nad verbální frází, které byly přiděleny všechny tematické role (včetně lokálních, temporálních a modálních adverbii, pokud jsou ve větě). To znamená, že negace bude lokalizována nad frází vP (resp. AspP nebo AgroP) ve větách tranzitivních (s přímým objektem) nebo přímo nad VP v intranzitivních větách (tzv. unaccusatives). Další návrh spočívá v tom, že jsme rozlišovali mezi negací s modálním pomocným slovesem (větná negace) a infinitivem a negací s budoucím pomocným slovesem a infinitivem (která se syntakticky chová spíše jako členská negace). Na

rozdíl od lexikální negace (př. 17 Nezdavý, nejistý, neznámý), která je generována už ve slovníku, a členské negace pokládám větnou negaci za hlavu vlastní projekce NegP, která je nad AgroP a AspP, resp. vV.

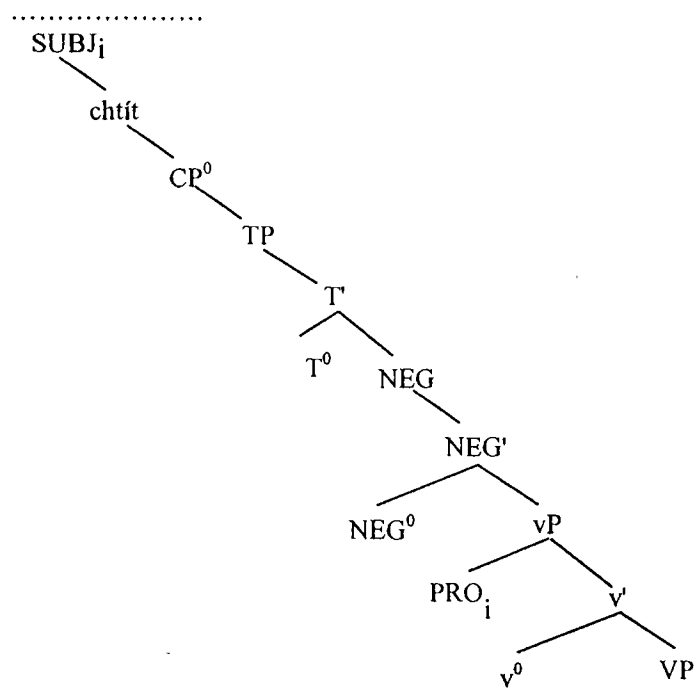
(45) root modal constructions

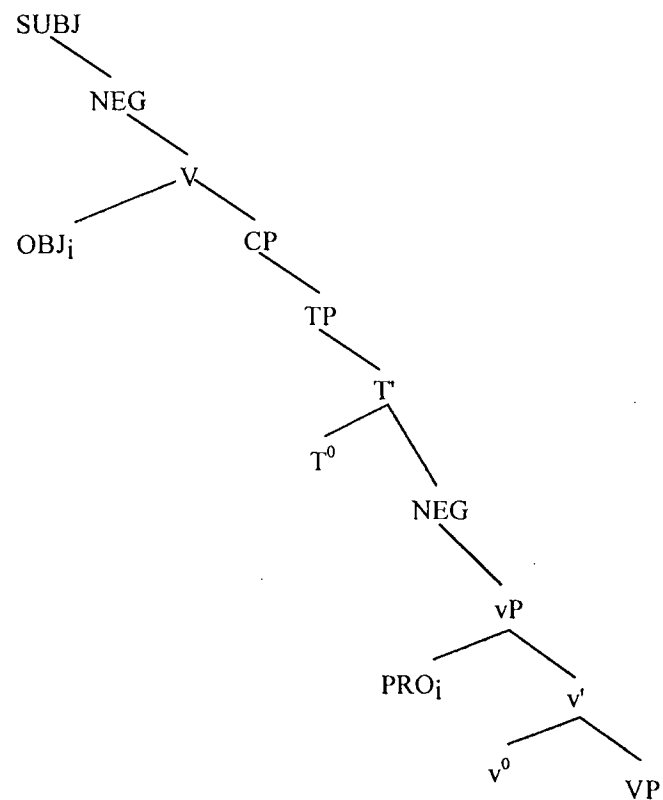
(46) epistemic modals

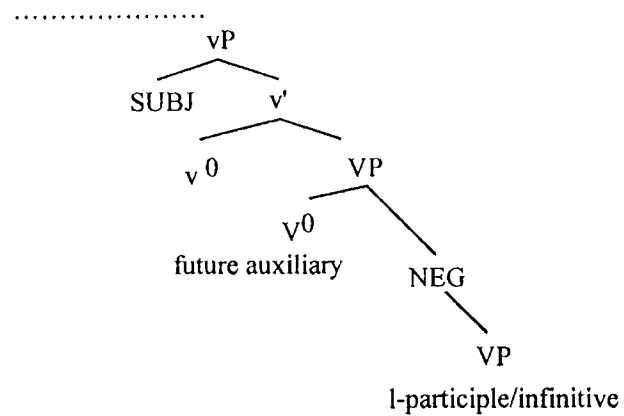
(47a) Subject Control Constructions (chtft + infinitiv)

(47b) Object Control Constructions

(48) Periphrastic future tense constructions

LITERATURA

- ACQUAVIVA, P. (1993): *The Logical Form of Negation. A Study of Operator-Variable Structures in Syntax*. Doctoral dissertation. Scuola Normale Superiore, Pisa.
- ACQUAVIVA, P. (1995): Operator Composition & Negative Concord. *GenGenP* (Geneva Generative Papers) 3 (2), s. 72–105.
- ACQUAVIVA, P. (1996): The Logical Form of Negative Concord. University of Venice *Working Papers in Linguistics* 6 (2), s. 1–29.
- BABBY, L. H. (1980): *Existential Sentences and Negation in Russian*. Ann Arbor.
- BAILYN, J. F. (1997): Genitive of Negation is Obligatory. In: Browne, W. – Dornisch, E. – Kondrashova, N. – Zec, D. (Eds.): *FASL 4*. The Cornell Meeting 1995, Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, s. 84–114.
- BERNINI, G. – RAMAT, P. (1996): *Negative Sentences in the Languages of Europe. A Typological Approach*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- BESTERS-DILGER, J. (1988): *Zur Negation im Russischen und Polnischen*. München: Otto Sagner.
- BILLINGS, L. A. (1997): Negated Prepositional Phrases in Slavic. In: Browne, W. – Dornisch, E. – Kondrashova, N. – Zec, D. (Eds.): *FASL 4*. The Cornell Meeting 1995, Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, s. 115–134.
- BLASZCZAK, J. (2000): *Investigation into the Interaction between Indefinites and Negation in Polish*. Doctoral diss. Humboldt Universität zu Berlin.
- BORSLEY, R. – RIVERO, M. L. (1994): Clitic Auxiliaries and Incorporation in Polish. *Natural Language and Linguistic Theory*, 12, s. 373–422.
- BROWN, S. (1996): *The Syntax of Negation in Russian*. Doctoral diss., Indiana Univ., Bloomington.
- BROWN, S. – FRANKS, S. (1995): Asymmetries in the Scope of Russian Negation. *Journal of Slavic Linguistics*, 3, s. 239–287.
- CHOMSKY, N. (1991): Some Notes on Economy of Derivation and Representation. In: Freidin, R. (Ed.): *Principles and Parameters in Comparative Grammar*. Cambridge, Mass.: MIT-Press, s. 417–454.
- CHOMSKY, N. (1993): A Minimalist Program for Linguistic Theory. In: K. Hale and S. J. Keyser (Eds.), *The View from Building 20. Essays in Linguistics in Honor of Sylvian Bromberger*. Cambridge, Mass. & London, England: MIT-Press, 1–52.
- CHOMSKY, N. (1995): *The Minimalist Program*. Cambridge, Mass.: MIT-Press.
- CINQUE, G. (1997): *Adverbs and the universal hierarchy of functional projections*. Ms.
- DORNISCH, E. (1997): Auxiliaries and Functional Projections in Polish. In: Browne, W. – Dornisch, E. – Kondrashova, N. – Zec, D. (Eds.): *FASL 4*, The Cornell Meeting 1995, Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, s. 183–209.
- DRYER, M. S. (1988): Universals of negative position. In: Hammond, M. – Moravcsik, E. A. – Wirth, J. R. (Eds.): *Studies in Syntactic Typology* (= Typological Studies in Language, 17). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, s. 93–123.
- DZIWIŃ, K. (1998): Reduced Constructions in Universal Grammar: Evidence from the Polish Object Control Construction. *Natural Language and Linguistic Theory*, 16, s. 53–99.
- HAEGEMAN, L. (1995): *The syntax of negation*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
- HAEGEMAN, L. – ZANUTTINI, R. (1991): Negative Heads and the NEG-Criterion. *The Linguistic Review*, 8, s. 233–251.
- HAJIČOVÁ, E. (1975): *Negace a presupozice ve významové stavbě věty*. Praha: Academia.
- HAJIČOVÁ, E. (2000): Presupozice, alegace a akomodace. In: Hladká, Z. – Karlík, P. (Eds.): *Čeština – univerzálie a specifika*, 2. Brno: MU, s. 123–129.
- HARVES, S. (1998): The Syntax of Negated Prepositional Phrases in Slavic. In: Bošković, S. – Franks, S. – Snyder, W. (Eds.): *FASL 6*. The Connecticut Meeting 1997, Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, s. 166–186.
- HOLLOWAY KING, T. (1996): Structuring Negation in Slavic. In: Toman, J. (Ed.): *FASL 3*, The College Park Meeting 1994, Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, s. 145–170.
- KOSTA, P. (1999a): Zur Syntax und Semantik von negativen und positiven „Polaritätsanzeigern“. In: Rathmayr, R. – Weitlaner, W. (Eds.): *Slavistische Linguistik 1998*. München: Otto Sagner, s. 117–136.
- KOSTA, P. (1999b): Quantoren und Satznegation im Slavischen aus typologisch-vergleichender Sicht. In: Hansack, E. – Koschmal, W. – Nübler, N. – Večerka, R. (Eds.): *Festschrift für Klaus Trost zum 65. Geburtstag*. München: Otto Sagner, s. 171–187.
- KOSTA, P. (1999c): Spracherwerb und Sprachwandel: Zur Erklärung von Grammatikalisierungserscheinungen im Slavischen. In: Girke, W. et al. (Eds.): *Vertograd mnogocvetnyj. Festschrift für Helmut Jachnow*. München: Otto Sagner, s. 131–144.
- KOSTA, P. (v tisku): Negation and Clitics in Slavic. In: *Workshop Comparative Slavic Morphosyntax: 'The State of the Art'*. Indiana Univ. Bloomington, Spencer, McCormick State Park, 5–7 June 1998 (ed. Slavica publishers, G. Fowler, S. Franks).
- KŘÍŽKOVÁ, H. (1968a): K voprosu o tak nazývaemj dvojnoj negacii v slavjanskich jazykach. *Slavia*, 37, s. 21–39.
- KŘÍŽKOVÁ, H. (1968b): Ke vztahu tzv. záporu větného a členského v slovanských jazycích. In: *Čsl. přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů*. Praha: Academia, s. 71–75.
- LADUSAW, W. (1995): Configurational Expression of Negation. In: J. Van der Does & J. Van Eijck (Eds.): *Quantifiers, Logic, and Language*. Stanford University, s. 203–223.
- LAKA, I. (1990): *Negation in Syntax: On the Nature of Functional Categories and Projections*. Doctoral dissertation. MIT, Cambridge, Mass.
- MCCAWLEY, J. (1988): *The Syntactic Phenomena of English*. Chicago: University Press of Chicago.
- Mluvnice češtiny 3 – Skladba* (1987). Praha: Academia.

- UHALLA, J. (1990): Sentential negation, relativized minimality and the aspectual status of auxiliaries. *The Linguistic Review*, 7, s. 183–231.
- COLLOCK, J.-Y. (1989): Verb movement, universal grammar and the structure of IP. *Linguistic Inquiry*, 20, s. 365–424.
- GRZEPIÓRKOWSKI, A. – KUPŚĆ, A. (1997): Verbal Negation and Complex Predicate Formation in Polish. *Texas Linguistic Forum* 38, *Proceedings of the 1997 Texas Linguistic Society Conference*. Austin, Texas, s. 247–261.
- JECHZIEGLOVÁ, A. (1995): *On Negation in Czech*. Praha: Euroslavica.
- IZZI, L. (1982): Negation, Wh-Movement and the Null Subject Parameter. In: L. Rizzi, *Issues in Italian Syntax*. Dordrecht: Foris, s. 117–184.
- IVERO, L. (1991): Long Head Movement and Negation: Serbo-Croatian vs. Slovak and Czech. *The Linguistic Review*, 8, s. 319–351.
- JESELOVSKÁ, L. (1995): *Phrasal Movement and X⁰-Morphology. Word order parallels in Czech and English nominal and verbal projections*. Ph.D. Dissertation, Palacký University Olomouc.
- ANUTTINI, R. (1991): *Syntactic Properties of Sentential Negation. A Comparative Study of Romance Languages*. Ph.D. Dissertation, University of Pennsylvania.
- ANUTTINI, R. (1997): *Negation and Clausal Structure. A Comparative Study of Romance Languages*. Oxford University Press.
- UBIZARRETA, M. L. (1982): *On the Relationship of the Lexicon to the Syntax*. Ph.D. Dissertation. MIT, Cambridge, Mass.

NEGATION AND SENTENCE STRUCTURE IN CZECH

In the article the structure of the negative clauses in Czech has been discussed with respect to different types of clauses. We started from the typological observations concerning the possible means of expressing negation in the world languages as well as their different structural representation. Mostly, the negation is expressed by a bound morpheme (e.g. prefix or suffix), a negative auxiliary, a clitic like a head or an adverb. The most prominent negated sentences in Czech turned out to be those in which a special independent functional projection with Neg as a head is assumed. Furthermore, some universal and specific properties of sentential negation as opposed to those of constituent negation were discussed. In the subsequent section, a closer look was taken at the negation related phenomena, namely periphrasis of negation and negative pronouns (negative concord). One crucial result of this article was that sentential negation must be located in the vicinity of the Accusative case checker, i.e. in some position above vP. The aim of the subsequent section was to establish the precise position of negation in the clause. Doing so we established crucial differences between modal verbs and auxiliary verbs assuming that modal constructions are best analyzed as biclausal, consequently the negation occurring in the matrix or the complement clause has the properties of sentential negation. Finally, the last section focused on the question of whether there is a NegP in Czech. The

result of our investigation is the proposal that sentence negation is a proclitic heading of its own functional projection NegP.